

[Αρχική Σελίδα](#) > ... > [Δικαστικές Διαδικασίες](#) > [Αστικές Υποθέσεις](#) > [Διεξαγωγή Αποδείξεων](#) > [Germany](#)

Διεξαγωγή αποδείξεων

Περιεχόμενο που παρέχεται από

European Judicial Network
(in civil and commercial matters)

 Γερμανία

1 Βάρος της απόδειξης

1.1 Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν το βάρος της απόδειξης;

Καταρχήν, στην αστική δίκη κάθε διάδικος φέρει το βάρος της απόδειξης των πραγματικών περιστατικών των οποίων η πλήρωση συνιστά όρο της εφαρμογής επωφελούς για τον ίδιο κανόνα δικαίου. Ως εκ τούτου, η κατανομή του βάρους της απόδειξης προκύπτει συχνά από τις διατάξεις του ουσιαστικού αστικού δικαίου, όπως ο Αστικός Κώδικας (Bürgerliches Gesetzbuch — BGB)· σε αυτές περιλαμβάνονται βάσεις θεμελίωσης αξιώσεων, επικουρικοί κανόνες, γνήσιες και καταχρηστικές ενστάσεις. Τα πραγματικά περιστατικά που πληρούν το πραγματικό νόμιμης βάσης αξίωσης (για παράδειγμα: άρθρο 433 του BGB — για τη σύναψη σύμβασης πώλησης) πρέπει κατά κανόνα να προβληθούν (αρχή της διάθεσης) και, αν ο αντίδικος τα αμφισβητεί, να αποδειχθούν από τον διάδικο που προβάλλει αξίωση (για παράδειγμα, για καταβολή του τιμήματος πώλησης) στηριζόμενη στην εν λόγω νόμιμη βάση. Αντιθέτως, ο αντίδικος πρέπει να προβάλει και να αποδείξει ότι διαθέτει αντίθετα δικαιώματα ή ενστάσεις (π.χ. εξόφληση). Όταν εξακολουθεί να υπάρχει αμφιβολία για κάποιο πραγματικό περιστατικό βαρύνουσας σημασίας ακόμη και μετά την εξάντληση όλων των αποδεικτικών μέσων που επιτρέπει η δικονομία, το δικαστήριο εκδίδει διάταξη σχετικά με το βάρος της απόδειξης, με την οποία καθορίζεται το ποιος διάδικος φέρει το βάρος της απόδειξης. Ο διάδικος που κατά τους κανόνες για το βάρος απόδειξης βαρύνεται με την απόδειξη του επίμαχου πραγματικού περιστατικού χάνει τη δίκη αν δεν αντεπεξέλθει στο εν λόγω βάρος.

1.2 Υπάρχουν κανόνες που εξαιρούν ορισμένα πραγματικά περιστατικά από το βάρος της απόδειξης; Σε ποιες περιπτώσεις; Είναι δυνατό στις περιπτώσεις αυτές να προσκομισθούν αποδείξεις περί της μη ισχύος συγκεκριμένου νόμιμου τεκμηρίου;

Το γερμανικό δίκαιο προβλέπει διάφορες ελαφρύνσεις από το βάρος της απόδειξης, που φθάνουν μέχρι την αντιστροφή του εν λόγω βάρους. Ειδικότερα:

1. Αντιστροφή του βάρους της απόδειξης

Στην αστική δίκη γίνεται λόγος για αντιστροφή του βάρους της απόδειξης όταν αντιστρέφεται ο γενικός νόμιμος κανόνας ότι ο κάθε διάδικος βαρύνεται με την απόδειξη των επωφελών για τον ίδιο πραγματικών περιστατικών. Η αντιστροφή του βάρους της απόδειξης έχει ως αποτέλεσμα να υποχρεώνεται ο διάδικος να αποδείξει ότι δεν συντρέχει κάποιο πραγματικό περιστατικό επωφελές για τον αντίδικό του. Για παράδειγμα, διατάξεις σχετικά με την αντιστροφή του βάρους της απόδειξης περιέχονται στο άρθρο 477 του BGB για το δίκαιο των πωλήσεων. Έτσι, το άρθρο 477 παράγραφος 1 πρώτη περίοδος του BGB ορίζει τα εξής: «Εάν, εντός ενός έτους από τη μετάθεση του κινδύνου, διαπιστωθεί ότι το αγαθό βρίσκεται σε κατάσταση διαφορετική από εκείνη που προβλέπεται στο άρθρο 434 του BGB ή στο άρθρο 475b του BGB, τεκμαίρεται ότι το αγαθό ήταν ήδη ελαττωματικό κατά τον χρόνο της μετάθεσης του κινδύνου, εκτός αν το εν λόγω τεκμήριο δεν συμβιβάζεται με τη φύση του πράγματος ή του ελαττώματος. [...]» Στην προκειμένη περίπτωση, επομένως, δεν εναπόκειται στον αγοραστή να αποδείξει την ύπαρξη ελαττώματος κατά τον χρόνο της παράδοσης· αντιθέτως, ο πωλητής φέρει το βάρος της απόδειξης ότι δεν υπήρχε ελάττωμα κατά τον χρόνο εκείνο.

2. Ελαφρόνσεις του βάρους της απόδειξης

α. Τα νόμιμα τεκμήρια (*gesetzliche Vermutungen*) ορίζουν ότι, κατά τον νόμο, όταν συντρέχουν ορισμένα δεδομένα (βάση του τεκμηρίου), πρέπει να συναχθεί ότι συντρέχουν και κάποια άλλα δεδομένα και ότι αυτά πρέπει να αποτελέσουν τη βάση της νομικής αξιολόγησης. Τα νόμιμα τεκμήρια συνιστούν ελάφρυνση για τον διάδικο που φέρει το βάρος της απόδειξης, δεδομένου ότι αυτός αρκεί απλώς να επικαλεσθεί και να αποδείξει τα πραγματικά περιστατικά στα οποία ερείδεται το τεκμήριο. Η ανταπόδειξη επιτρέπεται, σύμφωνα με το άρθρο 292 του γερμανικού Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας (*Zivilprozessordnung — ZPO*). Τα νόμιμα τεκμήρια μπορεί να αφορούν ένα γεγονός, όπως είναι το τεκμήριο της παράδοσης του υποθηκικού τίτλου στον δανειστή με βάση την κατοχή του εν λόγω τίτλου (άρθρο 1117 παράγραφος 3 του BGB). Επιπλέον, μπορεί να αφορούν ένα δικαίωμα, όπως στην περίπτωση του τεκμηρίου της ιδιότητας κληρονόμου που ισχύει υπέρ του κατόχου του κληρονομητηρίου (άρθρο 2365 του Αστικού Κώδικα).

β. Πραγματικό τεκμήριο (*tatsächliche Vermutung*) υφίσταται όταν το δικαστήριο μπορεί (βάσει στοιχείων που είναι γνωστά στο δικαστήριο ή που προκύπτουν από πραγματογνωμοσύνη) να συναγάγει από αποδεδειγμένα πραγματικά περιστατικά (**Ενδείξεις**) άλλα αναπόδεικτα πραγματικά περιστατικά. Για παράδειγμα, από την ένδειξη ότι η θερμοκρασία σε συγκεκριμένη χρονική στιγμή υπερέβαινε σαφώς τους μηδέν βαθμούς Κελσίου μπορεί, βάσει των παρατηρήσεων της κοινής πείρας, να συναχθεί ότι ορισμένο πρόσωπο δεν είναι δυνατόν να γλίστρησε σε πάγο την εν λόγω χρονική στιγμή. Ο αντίδικος μπορεί να ανατρέψει το τεκμήριο επικαλούμενος αντικειμενικές περιστάσεις οι οποίες δημιουργούν σοβαρές αμφιβολίες για το κατά πόσον όντως υπήρξε η φυσιολογική αλληλουχία γεγονότων.

3. Η νομολογία, για λόγους ευθυδικίας και δίκαιης στάθμισης των διαφόρων συμφερόντων, κατανέμει με αυξανόμενη συχνότητα το βάρος της απόδειξης με κριτήριο την κατηγορία κινδύνου. Οι σημαντικότερες κατηγορίες περιπτώσεων είναι οι εξής:

- Ευθύνη παραγωγού (κατά το άρθρο 823 παράγραφος 1 του BGB)

Το βάρος της απόδειξης αναφορικά με την ελαττωματικότητα ενός προϊόντος, την παραβίαση κάποιου έννομου αγαθού και τη μεταξύ των δύο αιτιώδη συνάφεια βαρύνει τον ζημιωθέντα. Αντίστοιχα, ο παραγωγός φέρει το βάρος να αποδείξει ότι εκπλήρωσε τις υποχρεώσεις του οργάνωσης της παραγωγής, παροχής οδηγιών, παρακολούθησης του προϊόντος και αποτροπής των κινδύνων και ότι, συνεπώς, δεν βαρύνεται με υπαιτιότητα.

- Υποχρεώσεις πληροφόρησης και παροχής συμβουλών

Σε περιπτώσεις μη εκπλήρωσης ειδικών συμβατικών ή προσυμβατικών υποχρεώσεων για την παροχή πληροφόρησης και συμβουλών, ο διάδικος που αθετεί την εκάστοτε υποχρέωση βαρύνεται με την απόδειξη του ότι η βλάβη θα είχε προκύψει ούτως ή άλλως ακόμη και αν είχε εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του. Εν προκειμένω ισχύει το τεκμήριο ότι ο διάδικος που υπέστη τη βλάβη θα είχε συμπεριφερθεί σύμφωνα με τις πληροφορίες τις οποίες έλαβε.

1.3 Σε ποιο βαθμό πρέπει το δικαστήριο να πεισθεί για ένα πραγματικό περιστατικό ώστε να βασίσει την απόφασή του στην ύπαρξη αυτού του πραγματικού περιστατικού;

Στο άρθρο 286 του ZPO διατυπώνεται ως θεμελιώδης αρχή του αστικού δικονομικού δικαίου η ελεύθερη εκτίμηση των αποδείξεων (*Freiheit der Beweiswürdigung*). Σύμφωνα με την αρχή αυτή, το δικαστήριο, λαμβάνοντας υπόψη το συνολικό περιεχόμενο της διαδικασίας και τα συμπεράσματα που αντλούνται από τη διεξαγωγή των αποδείξεων, αποφασίζει σύμφωνα με την ελεύθερη κρίση του κατά πόσον ευσταθεί ή όχι κάποιος ισχυρισμός.

Ο απλώς υπέρτερος ή υψηλός βαθμός πιθανότητας δεν αρκεί για την απόδειξη ενός πραγματικού περιστατικού. Από την άλλη πλευρά, δεν είναι απαραίτητο να αποκλείεται πλήρως κάθε αμφιβολία. Αρκεί να υπάρχει ο εύλογος βαθμός βεβαιότητας ο οποίος απαιτείται και στον καθημερινό βίο και ο οποίος εξαλείφει τις τυχόν αμφιβολίες που απομένουν, χωρίς να είναι υποχρεωτικό να τις εξαλείφει παντελώς.

Εξαίρεση σε σχέση με τον απαιτούμενο βαθμό απόδειξης ισχύει σε περιπτώσεις κατά τις οποίες ο νόμος (για παράδειγμα, στη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων) ορίζει ότι αρκεί η πιθανολόγηση των πραγματικών περιστατικών. Στις περιπτώσεις αυτές, ένας ισχυρισμός πιθανολογείται ορθός εφόσον υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να είναι αληθινός. Για την πιθανολόγηση οι διάδικοι δεν δεσμεύονται από τα αποδεικτικά μέσα της

αυστηρής απόδειξης (μάρτυρες, επίσημα έγγραφα, αυτοψία, πραγματογνωμοσύνη ή εξέταση των διαδίκων). Επιτρέπεται, για παράδειγμα, και απλή ένορκη βεβαίωση (άρθρο 294 του ΖΠΟ).

2 Διεξαγωγή αποδείξεων

2.1 Απαιτείται πάντοτε αίτηση διαδίκου για τη διεξαγωγή των αποδείξεων ή μπορεί ο δικαστής σε ορισμένες περιπτώσεις να πραγματοποιήσει τη διεξαγωγή των αποδείξεων αυτεπαγγέλτως;

Στην πολιτική δικονομία ισχύει η αρχή ότι εναπόκειται στους διαδίκους να επικαλεσθούν τα κρίσιμα πραγματικά περιστατικά και τα σχετικά αποδεικτικά μέσα. Το δικαστήριο δεν νομιμοποιείται να αναζητεί αυτεπαγγέλτως πραγματικά περιστατικά και να τα συμπεριλαμβάνει στο αντικείμενο της απόφασής του. Ωστόσο, το δικαστήριο υπέχει υποχρεώσεις παροχής υποδείξεων και πληροφόρησης (άρθρο 139 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

Κατ' εξαίρεση, σε ορισμένες περιπτώσεις επιτρέπεται αυτεπάγγελτη διεξαγωγή αποδείξεων από το δικαστήριο κατά παρέκκλιση από την αρχή ότι η διεξαγωγή αποδείξεων αποτελεί μέλημα των διαδίκων. Ωστόσο, και τότε σκοπός πρέπει να είναι η ορθή έκθεση των πραγματικών περιστατικών από τους διαδίκους και όχι η διερεύνησή τους.

Ως εκ τούτου, το δικαστήριο δύναται, αυτεπαγγέλτως, να διατάξει τη διεξαγωγή αυτοψίας ή πραγματογνωμοσύνης ή τη συνδρομή εμπειρογνομόνων (άρθρο 144 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας), την προσκόμιση εγγράφων (άρθρο 142 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας) ή τη συμπληρωματική εξέταση ενός διαδίκου (άρθρο 448). Είναι επίσης δυνατή η αυτεπάγγελτη εξέταση των διαδίκων από το δικαστήριο (άρθρο 448 του ΖΠΟ). Ωστόσο, επιβάλλεται να υπάρχει ένας ορισμένος βαθμός προκαταρκτικής πιθανότητας για το ότι αληθεύει το αποδεικτέο πραγματικό περιστατικό.

Στη διαδικασία της εκούσιας δικαιοδοσίας (όπως π.χ. σε υποθέσεις δικαστικής συμπάρστασης και κληρονομικές υποθέσεις), καθώς και στη διαδικασία των οικογενειακών υποθέσεων (όπως π.χ. σε υποθέσεις σχέσεων γονέων και τέκνων και σε υποθέσεις πατρότητας) που δεν συνιστούν οικογενειακές διαφορές (και στις οποίες, επομένως, δεν εφαρμόζονται οι κανόνες για την απόδειξη του ΖΠΟ), ισχύει η αρχή της αυτεπάγγελτης εξέτασης [άρθρο 26 του νόμου περί της διαδικασίας σε οικογενειακές υποθέσεις και υποθέσεις εκούσιας δικαιοδοσίας (Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit — FamFG)]. Τούτο σημαίνει ότι το δικαστήριο ερευνά αυτεπαγγέλτως τα κρίσιμα πραγματικά περιστατικά και προβαίνει προσηκόντως στις αναγκαίες αποδείξεις, ασκώντας τη διακριτική του ευχέρεια. Στο πλαίσιο αυτό, το δικαστήριο δεν δεσμεύεται από τους ισχυρισμούς των διαδίκων. Δεν ισχύει το ίδιο για τις γαμικές διαφορές (όπως το διαζύγιο) και τις οικογενειακές διαφορές (όπως ορισμένες διαδικασίες διατροφής), άρθρο 113 του FamFG.

2.2 Ποιες είναι οι ενέργειες μετά την έγκριση της αίτησης διαδίκου σχετικά με τη διεξαγωγή αποδείξεων;

Αυστηρή απόδειξη:

Στην περίπτωση αμφισβητούμενων ισχυρισμών των διαδίκων, ο Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας προβλέπει αυστηρή αποδεικτική διαδικασία και, στο πλαίσιο αυτό, επιτρέπει την πραγματογνωμοσύνη, την αυτοψία, τα έγγραφα, τους μάρτυρες και την εξέταση των διαδίκων (βλ. κατωτέρω) ως αποδεικτικά στοιχεία. Το δικαστήριο, μετά την έναρξη της αποδεικτικής διαδικασίας, διατάσσει τον εκάστοτε διάδικο να προβεί στη συγκέντρωση των αποδεικτικών στοιχείων για τα πραγματικά περιστατικά που χρήζουν απόδειξης. Τούτο γίνεται καταρχήν ατύπως κατά την προφορική διαδικασία ή με την έκδοση απόφασης περί αποδείξεως σύμφωνα με το άρθρο 358 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας. Σύμφωνα με το άρθρο 359 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, η εν λόγω απόφαση πρέπει να περιλαμβάνει περιγραφή των αποδεικτέων κρίσιμων πραγματικών περιστατικών, καθορισμό των μέσων απόδειξης που πρέπει να χρησιμοποιηθούν, συμπεριλαμβανομένων των ονομάτων των μαρτύρων και των πραγματογνομόνων ή των διαδίκων που πρέπει να εξετασθούν, καθώς επίσης και προσδιορισμό του διαδίκου που επικαλείται το εκάστοτε μέσο απόδειξης.

Ακολούθως, πραγματοποιείται η διεξαγωγή των αποδείξεων σύμφωνα με τις σχετικές νομικές διατάξεις (άρθρα 355 έως 484 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας). Εν προκειμένω πρέπει να τηρούνται οι αρχές της αμεσότητας (άρθρο 355 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας) και της δημοσιότητας έναντι των διαδίκων (άρθρο 357 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

Η αρχή της αμεσότητας επιβάλλει να γίνεται η διεξαγωγή των αποδείξεων ενώπιον του ίδιου του δικαστηρίου που διεξάγει την κύρια δίκη, δεδομένου ότι αυτό είναι επίσης επιφορτισμένο με την εκτίμηση των αποδείξεων. Παρέκκλιση από αυτόν τον κανόνα επιτρέπεται μόνο στις περιπτώσεις που ορίζει ο νόμος, με τη μεταβίβαση της ευθύνης για τη διεξαγωγή των αποδείξεων σε ένα μέλος του δικαστηρίου της κύριας δίκης (άρθρο 361 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας) ή σε άλλο δικαστήριο (άρθρο 362 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας). Σύμφωνα με την αρχή της δημοσιότητας έναντι των διαδίκων, οι διάδικοι έχουν το δικαίωμα να παρίστανται στη δικάσιμο κατά την οποία διεξάγονται αποδείξεις και διαθέτουν επίσης το δικαίωμα να απευθύνουν ερωτήσεις στους μάρτυρες (άρθρο 397 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

Σύμφωνα με το άρθρο 285 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, τα πορίσματα της διεξαγωγής των αποδείξεων εξετάζονται εν συνεχεία κατά τη συζήτηση στο πλαίσιο της προφορικής διαδικασίας. Σύμφωνα με το άρθρο 286 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, το δικαστήριο λαμβάνει θέση επί των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης εκτιμώντας ελεύθερα τις αποδείξεις και στηριζόμενο στα συνολικά πορίσματα της δίκης, συμπεριλαμβανομένης της διεξαγωγής αποδείξεων.

Διαδικασία της ελεύθερης απόδειξης:

Το αντίθετο της αυστηρής απόδειξης αποτελεί η ελεύθερη απόδειξη, κατά την οποία η διακρίβωση των πραγματικών περιστατικών μπορεί να γίνει με κάθε μέσο που θεωρεί αναγκαίο το δικαστήριο και η οποία μπορεί να διεξαχθεί σε μεγάλο βαθμό χωρίς την τήρηση τυπικών απαιτήσεων. Σύμφωνα με το άρθρο 284 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, η ελεύθερη απόδειξη στην πολιτική δίκη επιτρέπεται μόνον αν συμφωνούν οι διάδικοι.

Στον βαθμό που ο νόμος δεν απαιτεί την εφαρμογή αυστηρής απόδειξης στη διαδικασία βάσει του FamFG, είναι διαθέσιμες για τον σχηματισμό της δικανικής πεποίθησης τόσο η ελεύθερη όσο και η αυστηρή αποδεικτική διαδικασία (άρθρα 29 και 30 του FamFG). Οι διάδικοι μπορούν να υποδείξουν στο δικαστήριο πιθανά αποδεικτικά στοιχεία, αλλά εναπόκειται αποκλειστικά στο δικαστήριο να αποφασίσει, κατά τη διακριτική του ευχέρεια, σχετικά με την αναγκαιότητα και την έκταση της διεξαγωγής των αποδείξεων, καθώς και σχετικά με τον τρόπο διεξαγωγής των αποδείξεων.

2.3 Σε ποιες περιπτώσεις μπορεί το δικαστήριο να απορρίψει αίτηση διαδίκου για συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων;

Η αίτηση για προσκόμιση αποδεικτικών στοιχείων μπορεί να απορριφθεί για οικονομικούς λόγους ή για λόγους που υπαγορεύονται από τις διατάξεις περί διεξαγωγής αποδείξεων, εφόσον:

- το πραγματικό περιστατικό δεν χρήζει απόδειξης, λόγω του ότι είναι ήδη εξακριβωμένο ή πασίδηλο ή μη αμφισβητούμενο·
- το πραγματικό περιστατικό δεν είναι κρίσιμο για την υπόθεση, υπό την έννοια ότι δεν είναι ικανό να επηρεάσει την απόφαση που θα εκδοθεί·
- το αποδεικτικό μέσο δεν είναι κατάλληλο για την απόδειξη του πραγματικού περιστατικού που επικαλείται ο διάδικος (πρόκειται για σπάνια περίπτωση, διότι δεν επιτρέπεται η εκτίμηση των αποδεικτικών στοιχείων πριν από την επίκλησή τους)·
- το αποδεικτικό μέσο δεν είναι προσβάσιμο·
- το αποδεικτικό μέσο είναι ανεπίτρεπτο, π.χ. επειδή προκύπτει από καταχρηστικό και αυθαίρετο ισχυρισμό ή επειδή προσκρούει στην υποχρέωση σιωπής των μαρτύρων (εκτός αν έχει χορηγηθεί απαλλαγή από την υποχρέωση σιωπής)·
- η διεξαγωγή των αποδείξεων υπόκειται στη διακριτική ευχέρεια του δικαστηρίου, π.χ. σε σχέση με τη διακρίβωση της προκληθείσας βλάβης σύμφωνα με το άρθρο 287 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας·
- το πραγματικό περιστατικό έχει ήδη κριθεί τελεσίδικα στο πλαίσιο άλλης διαδικασίας κατά τρόπο που δεσμεύει αμφοτέρους τους διαδίκους·
- η αίτηση για την προσκόμιση αποδεικτικών στοιχείων υποβλήθηκε εκπρόθεσμα (άρθρο 296 παράγραφος 1 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας)·
- η διεξαγωγή αποδείξεων εμποδίζεται λόγω κωλύματος αβέβαιης διάρκειας, η ταχθείσα προθεσμία παρήλθε άπρακτη και διαφορετικά θα καθυστερούσε η διαδικασία (άρθρο 356 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

2.4 Ποια είναι τα διάφορα αποδεικτικά μέσα;

Τα πέντε αποδεικτικά μέσα της αυστηρής απόδειξης είναι τα εξής:

- Αυτοψία, άρθρα 371 έως 372 α του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας

Ως αυτοψία νοείται κάθε άμεση αντίληψη με τις αισθήσεις του ίδιου του δικαστή για αποδεικτικούς σκοπούς. Πρόκειται για ασαφή έννοια, η οποία είναι δυνατό να καλύπτει επίσης την αντίληψη δια της αφής, της όσφρησης, της ακοής ή της γεύσης. Συνεπώς, αντικείμενο αυτοψίας μπορεί επίσης να είναι κάθε μέσο στο οποίο έχουν καταγραφεί ήχοι, εικόνες ή ηλεκτρονικά δεδομένα.

- Μαρτυρικές καταθέσεις, άρθρα 373 έως 401 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας

Ένας μάρτυρας μπορεί να καταθέσει για την επιβεβαίωση πραγματικών περιστατικών του παρελθόντος τα οποία αντελήφθη αυτοπροσώπως. Δεν επιτρέπεται ο μάρτυρας να είναι συγχρόνως και διάδικος στη συγκεκριμένη υπόθεση.

Σε περίπτωση που ο μάρτυρας πρέπει να διαθέτει ειδικές γνώσεις για να αντιληφθεί τα πραγματικά περιστατικά, καλείται «πραγματογνώμων-μάρτυρας» (sachverständiger Zeuge, άρθρο 414 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας): παράδειγμα αποτελεί η κατάθεση ιατρού που έχει αντιμετωπίσει επείγον περιστατικό σχετικά με σωματική βλάβη προκληθείσα από ατύχημα.

- Πραγματογνώμονες, άρθρα 402 έως 414 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας

Ο πραγματογνώμονας (Sachverständiger) παρέχει στον δικαστή τις ειδικές γνώσεις τις οποίες δεν διαθέτει ο ίδιος και οι οποίες είναι απαραίτητες για την αξιολόγηση των πραγματικών περιστατικών. Ο πραγματογνώμονας δεν καταθέτει σχετικά με την επέλευση των πραγματικών περιστατικών. Αυτό που αναμένεται από τον πραγματογνώμονα είναι να καταθέσει την εκτίμησή του με βάση αποκλειστικά και μόνο τα πραγματικά περιστατικά που του παρουσιάζονται (Anschlussstatsachen).

Μόνον εάν η ίδια η διακρίβωση των πραγματικών περιστατικών καθαυτών προϋποθέτει συγκεκριμένες ειδικές γνώσεις, μπορεί να κληθεί ο πραγματογνώμονας να εκφέρει γνώμη. Σχετικό παράδειγμα αποτελεί η ιατρική διάγνωση.

Μια ιδιωτική πραγματογνωμοσύνη κατά παραγγελία ενός εκ των διαδίκων μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως αποδεικτικό μέσο μόνο κατ' εξαίρεση και μόνον εφόσον συμφωνούν προς τούτο αμφότεροι οι διάδικοι.

- Έγγραφο απόδειξη, άρθρα 415 έως 444 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας

Ως έγγραφο, σύμφωνα με τον γερμανικό Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, νοούνται οι γραπτές δηλώσεις σκέψεων που είναι κατάλληλες για την απόδειξη ισχυρισμών των διαδίκων. Ο νόμος κάνει διάκριση όσον αφορά την αποδεικτική ισχύ μεταξύ των δημόσιων εγγράφων (άρθρα 415, 417 και 418 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας) και των ιδιωτικών εγγράφων (άρθρο 416 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

- Εξέταση των διαδίκων, άρθρα 445 έως 455 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας

Σε σχέση με τα υπόλοιπα αποδεικτικά μέσα, η εξέταση των διαδίκων έχει επικουρικό χαρακτήρα και επιτρέπεται μόνο με σκοπό τη διεξαγωγή της κύριας απόδειξης (άρθρο 445 παράγραφος 2 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας). Καταρχήν, ο διάδικος που φέρει το βάρος της απόδειξης μπορεί να ζητήσει μόνο την εξέταση του αντιδίκου του (άρθρο 445 παράγραφος 1 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας). Κατά τα λοιπά, η εξέταση των διαδίκων επιτρέπεται μόνο με τη συναίνεση του αντιδίκου ή αν διατάσσεται αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο.

Από την άλλη πλευρά, το δικαστήριο μπορεί να συλλέξει προσηκόντως τα αναγκαία αποδεικτικά στοιχεία στο πλαίσιο της ελεύθερης αποδεικτικής διαδικασίας. Η διεξαγωγή αποδείξεων πραγματοποιείται χωρίς την έκδοση απόφασης που να διατάσσει τη διεξαγωγή αποδείξεων ή τον ορισμό δικασίμου για τη διεξαγωγή αποδείξεων. Συναφώς, λαμβάνονται υπόψη, για παράδειγμα, πέραν των αποδεικτικών μέσων της αυστηρής απόδειξης (βλ. ανωτέρω), υπηρεσιακές πληροφορίες και εκθέσεις αρχών, άτυπες τηλεφωνικές ή έγγραφες συνεντεύξεις, εγγραφές ήχου και εικόνες, καθώς και εγγραφές δεδομένων. Το δικαστήριο μπορεί να χρησιμοποιήσει κάθε δυνατό μέσο διάγνωσης για να επιτύχει τον σχηματισμό δικανικής πεποίθησης. Όρια επιβάλλονται μόνον όταν, βάσει επιστημονικών γνώσεων και κανόνων της λογικής, δεν μπορεί να επιτευχθεί διάγνωση ή όταν υπάρχει απαγόρευση αξιοποίησης αποδεικτικού στοιχείου. Σε διαδικασίες βάσει του FamFG, τα αποτελέσματα της διεξαγωγής αποδείξεων πρέπει να καταχωρίζονται στη δικογραφία (άρθρο 29 παράγραφος 3 του FamFG).

2.5 Ποιες είναι οι μέθοδοι συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων από την κατάθεση μαρτύρων και σε τι διαφέρουν από τη συγκέντρωση αποδείξεων που προέρχονται από πραγματογνώμονα; Ποιοι είναι οι κανόνες που διέπουν την υποβολή γραπτών αποδεικτικών στοιχείων και εκθέσεων/γνωμοδοτήσεων πραγματογνώμωνων ;

Σύμφωνα με τη θεμελιώδη αρχή της ελεύθερης εκτίμησης των αποδεικτικών στοιχείων, όλα τα αποδεικτικά μέσα είναι ισότιμα μεταξύ τους και δεν έχουν διαφορετική αποδεικτική ισχύ. Διαφορές υπάρχουν μόνον ως προς τη μέθοδο διεξαγωγής των αποδείξεων.

Μαρτυρικές καταθέσεις

Κάθε μάρτυρας πρέπει να εξετάζεται μεμονωμένα και χωρίς να παρίστανται οι υπόλοιποι μάρτυρες που πρόκειται να εξετασθούν κατόπιν (άρθρο 394 παράγραφος 1 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας). Όταν η κατάθεση ενός μάρτυρα έρχεται σε αντίφαση με την κατάθεση άλλου μάρτυρα, τότε οι δύο μάρτυρες είναι δυνατό να εξετασθούν κατ' αντιπαράσταση (άρθρο 394 παράγραφος 2 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

Πριν από την εξέταση του μάρτυρα, αυτός καλείται να πει την αλήθεια και ενημερώνεται για το ενδεχόμενο να κληθεί μεταγενέστερα να δώσει όρκο (άρθρο 395 παράγραφος 1 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας). Η εξέταση αρχίζει με την εξακρίβωση των προσωπικών δεδομένων του μάρτυρα (άρθρο 395 παράγραφος 2 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας). Ακολούθως ο μάρτυρας ερωτάται για την ουσία της υπόθεσης (άρθρο 396 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας). Μέλημα του δικαστηρίου είναι να διασφαλίζει ότι η κατάθεση του μάρτυρα αφορά την ουσία της υπόθεσης για την οποία εξετάζεται. Το δικαστήριο δύναται επίσης να απευθύνει περαιτέρω ερωτήσεις στον μάρτυρα, προκειμένου να αποσαφηνισθούν καλύτερα ορισμένα ζητήματα ή να εξασφαλισθεί η πληρότητα της κατάθεσης.

Οι διάδικοι έχουν το δικαίωμα να παρίστανται κατά την εξέταση των μαρτύρων και να τους απευθύνουν ερωτήσεις. Κατά κανόνα, οι διάδικοι στις διαδικασίες στις οποίες η εκπροσώπηση από δικηγόρο είναι υποχρεωτική δύναται μόνο να υποβάλλουν τα ερωτήματα που επιθυμούν να απαντήσουν οι μάρτυρες, ενώ οι συνήγοροι μπορούν να απευθύνουν ερωτήματα απευθείας στους μάρτυρες (άρθρο 397 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

Οι κανόνες οι οποίοι διέπουν την εξέταση των μαρτύρων εφαρμόζονται αναλογικά στην εξέταση των πραγματογνώμωνων και των διαδίκων (άρθρα 402 και 451 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

Έγγραφα

Η έγγραφη απόδειξη συνίσταται κατά βάση στην προσκόμιση των εγγράφων. Εάν ο διάδικος που διεξάγει την απόδειξη δεν έχει στην κατοχή του το κρίσιμο έγγραφο, αλλά αυτό βρίσκεται στην κατοχή του αντιδίκου ή τρίτου, μπορεί να ζητηθεί από το δικαστήριο να διατάξει την προσκόμιση του εγγράφου από τον αντίδικο ή τον τρίτο που το κατέχει (άρθρα 421 και 428 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας). Η υποχρέωση προσκόμισης ενός εγγράφου είναι απαίτηση αστικού δικαίου και ισχύει υπό την προϋπόθεση ότι ο διάδικος που διεξάγει την απόδειξη δύναται να απαιτήσει από τον αντίδικο ή τον τρίτο να παραδώσει ή να προσκομίσει το έγγραφο (άρθρο 422 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας). Στην περίπτωση αυτή, πρέπει να αποδεικνύονται οι λόγοι στους οποίους στηρίζεται η υποχρέωση [άρθρο 424 σημείο 5) δεύτερη περίπτωση του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας]. Η έγγραφη γνωμάτευση πραγματογνώμονα θεωρείται και αυτή έγγραφο κατά την έννοια του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας.

2.6 Υπάρχουν αποδεικτικά μέσα με μεγαλύτερη αποδεικτική αξία από τα άλλα;

Καταρχήν, όχι. Όλα τα αποδεικτικά μέσα είναι ισότιμα μεταξύ τους, όπως επιτάσσει η θεμελιώδης αρχή της ελεύθερης εκτίμησης των αποδεικτικών στοιχείων σύμφωνα με το άρθρο 286 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας. Το δικαστήριο αξιολογεί τα αποδεικτικά στοιχεία με βάση τα συνολικά αποτελέσματα της διεξαγωγής αποδείξεων. Μόνο κατ' εξαίρεση ισχύουν για το δικαστήριο υποχρεωτικοί κανόνες απόδειξης, όπως είναι για παράδειγμα η αποδεικτική ισχύς των πρακτικών δίκης σύμφωνα με το άρθρο 165 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, των δικαστικών αποφάσεων σύμφωνα με το άρθρο 314 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας ή των άλλων εγγράφων σύμφωνα με τα άρθρα 415 έως 418 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας.

2.7 Είναι υποχρεωτική η χρήση συγκεκριμένων αποδεικτικών μέσων για την απόδειξη ορισμένων πραγματικών περιστατικών;

Όχι, κατά βάση, ο Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας δεν προβλέπει υποχρεωτικά αποδεικτικά μέσα για την απόδειξη συγκεκριμένων πραγματικών περιστατικών.

Για ορισμένα είδη διαδικασιών ισχύουν εξαιρέσεις. Στις δίκες που αφορούν έγγραφα και συναλλαγματικές τα πραγματικά περιστατικά στα οποία στηρίζεται η αγωγή μπορούν να αποδεικνύονται μόνο με έγγραφα, ενώ για την απόδειξη όλων των άλλων πραγματικών περιστατικών επιτρέπεται μόνο η χρήση εγγράφων ή η εξέταση των διαδίκων (άρθρα 592 και επόμενα του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

Σε ορισμένες διαδικασίες, οι οποίες συνδέονται με σοβαρές επεμβάσεις σε θεμελιώδη δικαιώματα, ο νόμος προβλέπει την υποχρεωτική διεξαγωγή πραγματογνωμοσύνης, για παράδειγμα πριν από τον διορισμό συμπαραστάτη ή πριν από την έκδοση μέτρου τοποθέτησης σε ανάδοχη οικογένεια (άρθρα 280 και 312 του FamFG).

2.8 Οι μάρτυρες υποχρεούνται από το νόμο να καταθέσουν;

Κάθε μάρτυρας ο οποίος υπόκειται στη δικαιοδοσία των γερμανικών δικαστηρίων και έχει κλητευθεί νομότυπα υποχρεούται να εμφανισθεί ενώπιον του δικαστηρίου, να καταθέσει και να δώσει τον σχετικό όρκο.

Στο καθήκον μαρτυρίας συμπεριλαμβάνεται επίσης η υποχρέωση του μάρτυρα να επαληθεύει όσα γνωρίζει με τη βοήθεια εγγράφων και να φρεσκάρει τη μνήμη του (άρθρο 378 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας). Ο μάρτυρας δεν υποχρεούται να καταθέτει για πραγματικά περιστατικά τα οποία δεν γνωρίζει.

2.9 Σε ποιες περιπτώσεις οι μάρτυρες μπορούν να αρνηθούν να καταθέσουν;

Ο Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας κάνει διάκριση μεταξύ των δικαιωμάτων άρνησης μαρτυρίας για προσωπικούς λόγους (άρθρο 383 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας) και για αντικειμενικούς λόγους (άρθρο 384 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας). Το δικαίωμα άρνησης μαρτυρίας κατά το άρθρο 383 του ZPO συνδέεται, αφενός, με οικογενειακούς δεσμούς και, αφετέρου, με το επαγγελματικό απόρρητο του μάρτυρα. Αποσκοπεί στην αποφυγή συγκρούσεων συμφερόντων.

Το δικαίωμα άρνησης μαρτυρίας για προσωπικούς λόγους αναγνωρίζεται στα πρόσωπα που έχουν τελήσει μεταξύ τους αρραβώνα (σημείο 1) ή γάμο (σημείο 2) ή συνάψει σύμφωνο ελεύθερης συμβίωσης (σημείο 2α), ακόμη και μετά τη λύση του γάμου ή του συμφώνου συμβίωσης. Επίσης, δικαίωμα άρνησης μαρτυρίας έχουν τα πρόσωπα που συγγενεύουν ή συγγένευαν κατά το παρελθόν με κάποιον από τους διαδίκους σε ευθεία γραμμή εξ αίματος ή εξ αγχιστείας, ή σε πλάγια γραμμή εξ αίματος μέχρι τον τρίτο βαθμό συγγένειας ή σε πλάγια γραμμή εξ αγχιστείας μέχρι τον δεύτερο βαθμό συγγένειας (σημείο 3). Σε πλάγια γραμμή θεωρείται η συγγένεια η οποία δεν είναι σε ευθεία γραμμή, αλλά στηρίζεται σε καταγωγή από το ίδιο τρίτο πρόσωπο. Ο βαθμός της εξ αίματος ή εξ αγχιστείας συγγένειας εξαρτάται από τον αριθμό των γεννήσεων που έχουν μεσολαβήσει.

Σύμφωνα με το άρθρο 383 παράγραφος 1 σημείο 4 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, δικαίωμα άρνησης μαρτυρίας αναγνωρίζεται στους ιερείς, στα πρόσωπα τα οποία ασχολούνται ή έχουν ασχοληθεί κατά το παρελθόν επαγγελματικά με τη σύνταξη, την παραγωγή ή τη διανομή περιοδικών εντύπων ή ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών (σημείο 5), καθώς και στα πρόσωπα σε γνώση των οποίων περιέρχονται εμπιστευτικώς πληροφορίες εξαιτίας του αξιώματος ή της θέσης που κατέχουν ή του επαγγέλματος που ασκούν, για τα οποία οφείλουν να τηρούν εχεμύθεια είτε εκ της φύσεως των πληροφοριών είτε βάσει διάταξης νόμου (σημείο 6).

Το δικαίωμα άρνησης μαρτυρίας που αναγνωρίζεται σε όσους ασκούν συγκεκριμένα επαγγέλματα καλύπτει κάθε πληροφορία η οποία περιήλθε σε γνώση των προσώπων αυτών εξαιτίας ακριβώς της επαγγελματικής τους ιδιότητας.

Το δικαίωμα άρνησης μαρτυρίας σύμφωνα με το άρθρο 384 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας αποσκοπεί αντιθέτως στην προστασία του μάρτυρα από τις δυσμενείς συνέπειες που θα είχε η υποχρέωσή του να καταθέσει. Παρέχει στον μάρτυρα μόνο το δικαίωμα να μην απαντήσει σε συγκεκριμένες ερωτήσεις και όχι τη δυνατότητα να αρνηθεί εντελώς να καταθέσει.

Το δικαίωμα άρνησης μαρτυρίας σύμφωνα με το άρθρο 384 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας ισχύει για

ερωτήσεις των οποίων η απάντηση θα προκαλούσε άμεση περιουσιακή βλάβη στον μάρτυρα ή σε πρόσωπο με το οποίο ο μάρτυρας συνδέεται με οικογενειακή σχέση κατά την έννοια του άρθρου 383 του Κώδικα (σημείο 1) ή θα έθετε σε κίνδυνο την τιμή του ή θα επέσυρε τον κίνδυνο να υποστεί ποινική ή πειθαρχική δίωξη (σημείο 2). Εξάλλου, ο μάρτυρας οφείλει να μην απαντήσει ερώτηση που του απευθύνεται εάν με τον τρόπο αυτό θα ήταν αναγκασμένος να αποκαλύψει εμπορικό ή επαγγελματικό μυστικό (σημείο 3).

Το άρθρο 385 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας προβλέπει ορισμένες εξαιρέσεις από τα παραπάνω δικαιώματα άρνησης μαρτυρίας. Ιδιαίτερη βαρύτητα έχει η απαλλαγή, σύμφωνα με το άρθρο 385 παράγραφος 2 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, από την υποχρέωση σιωπής την οποία υπέχουν οι ιερείς και ορισμένα άλλα πρόσωπα που καθορίζονται στο άρθρο 383 παράγραφος 1 σημείο 6 του Κώδικα με βάση διατάξεις ουσιαστικού δικαίου, με αποτέλεσμα να αναβιώνει η υποχρέωση των προσώπων αυτών να καταθέσουν ως μάρτυρες.

2.10 Μπορεί ένα πρόσωπο που αρνείται τη μαρτυρία να υποστεί κυρώσεις ή να εξαναγκασθεί να καταθέσει;

Ναι. Εάν ένας μάρτυρας που έχει κλητευθεί νομότυπα δεν προσέλθει στο δικαστήριο, του επιβάλλεται πρόστιμο σύμφωνα με το άρθρο 380 παράγραφος 1 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, ενώ σε περίπτωση μη καταβολής του προστίμου επιβάλλεται το μέτρο της προσωπικής κράτησης. Το πρόστιμο κυμαίνεται από 5 μέχρι 1.000 € (άρθρο 6 παράγραφος 1 του εισαγωγικού νόμου του ποινικού κώδικα — EGStGB)· η προσωπική κράτηση μπορεί να είναι διάρκειας από μία ημέρα έως έξι εβδομάδες (άρθρο 6 παράγραφος 2 EGStGB). Επιπλέον, ο μάρτυρας καλείται να καταβάλει τα έξοδα που προκάλεσε η μη προσέλευσή του στο δικαστήριο.

Εάν ο μάρτυρας αρνηθεί εκ νέου να προσέλθει στο δικαστήριο, εκτός από την επιβολή προστίμου διατάσσεται επίσης η βίαιη προσαγωγή του, σύμφωνα με το άρθρο 380 παράγραφος 2 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας. Τα εν λόγω μέτρα δεν εφαρμόζονται εάν ο μάρτυρας δικαιολογήσει εγκαίρως και επαρκώς την απουσία του. Εάν ο μάρτυρας αιτιολογήσει εκπρόθεσμα την απουσία του, οφείλει να αποδείξει ότι η καθυστέρηση δεν οφείλεται σε δική του υπαιτιότητα (άρθρο 381 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

Σε περίπτωση που ο μάρτυρας αρνηθεί να καταθέσει ή να δώσει τον προβλεπόμενο όρκο χωρίς να επικαλεσθεί κάποιο λόγο ή επικαλούμενος κάποιον λόγο που έχει τελεσίδικα κριθεί επουσιώδης, μπορούν να του επιβληθούν σύμφωνα με το άρθρο 390 παράγραφος 1 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, τα ίδια μέτρα τα οποία προβλέπονται και για την περίπτωση της μη αιτιολογημένης απουσίας μάρτυρα. Σε περίπτωση που ο μάρτυρας αρνηθεί και πάλι να καταθέσει, διατάσσεται, κατόπιν αίτησης, η θέση του υπό κράτηση με σκοπό τον εξαναγκασμό του σε κατάθεση αλλά μόνο μέχρι το πέρας της δίκης στον συγκεκριμένο βαθμό δικαιοδοσίας (άρθρο 390 παράγραφος 2 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

2.11 Υπάρχουν πρόσωπα τα οποία δεν επιτρέπεται να εξετάζονται ως μάρτυρες;

Όχι, δεν υφίσταται ως γενική έννοια η «ανικανότητα προς μαρτυρική κατάθεση». Ως εκ τούτου, μάρτυρας μπορεί να είναι κάθε φυσικό πρόσωπο που διαθέτει την ωριμότητα να αντιλαμβάνεται πραγματικά περιστατικά και να κατανοεί και να απαντά σε ερωτήσεις σχετικά με αυτά, ανεξαρτήτως ηλικίας και δικαιοπρακτικής ικανότητας.

Δεν προβλέπονται ειδικοί κανόνες για τα πρόσωπα που έχουν κατά το παρελθόν καταδικασθεί για ψευδή δήλωση ή ψευδορκία.

Δεν μπορεί εξάλλου να είναι μάρτυρας όποιος μετέχει άμεσα στη διαδικασία ως διάδικος ή ως νόμιμος εκπρόσωπος διαδίκου. Εξαιρεση ισχύει για τους απλούς ομοδίκους σε σχέση με πραγματικά περιστατικά που αφορούν αποκλειστικά άλλους ομοδίκους. Ένας εκπρόσωπος επιτρέπεται υπό ορισμένες προϋποθέσεις να καταθέσει ως μάρτυρας, εφόσον το αντικείμενο της κατάθεσής του δεν εμπίπτει στο αντικείμενο της σχέσης εκπροσώπησης. Παραδείγματος χάρη, δικαστικός συμπαραστάτης μπορεί να καταθέσει ως μάρτυρας σε δίκη στην οποία είναι διάδικος ο συμπαραστατούμενος σχετικά με γεγονότα που δεν εμπίπτουν στα καθήκοντα που του έχουν ανατεθεί.

Κρίσιμο χρονικό σημείο για την εξακρίβωση της ικανότητας μαρτυρίας ενός προσώπου είναι σε κάθε περίπτωση ο χρόνος της εξέτασης.

2.12 Ποιος είναι ο ρόλος του δικαστή και των διαδίκων κατά την εξέταση μάρτυρα; Υπό ποίους όρους μπορεί ένας μάρτυρας να εξεταστεί με τηλεδιάσκεψη ή άλλα τεχνικά μέσα;

Η εξέταση των μαρτύρων διεξάγεται από το δικαστήριο. Η εξέταση των μαρτύρων μπορεί επίσης να ανατεθεί σε ένα από τα μέλη του δικαστηρίου της κύριας δίκης ή σε άλλο δικαστήριο, ιδίως όταν μπορεί εξ αρχής να θεωρηθεί ότι το δικαστήριο της κύριας δίκης θα μπορέσει να αξιολογήσει δεόντως το αποτέλεσμα των αποδείξεων ακόμη και χωρίς να αποκτήσει άμεση εικόνα της διαδικασίας διεξαγωγής των αποδείξεων.

Κάθε μάρτυρας πρέπει να εξετάζεται μεμονωμένα και χωρίς να παρίστανται οι υπόλοιποι μάρτυρες που πρόκειται να εξετασθούν κατόπιν (άρθρο 394 παράγραφος 1 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας). Όταν η κατάθεση ενός μάρτυρα έρχεται σε αντίφαση με την κατάθεση άλλου μάρτυρα, τότε οι δύο μάρτυρες είναι δυνατό να εξετασθούν κατ' αντιπαράσταση (άρθρο 394 παράγραφος 2 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

Οι διάδικοι έχουν το δικαίωμα να παρίστανται κατά την εξέταση των μαρτύρων και να τους απευθύνουν ερωτήσεις. Κατά κανόνα, οι διάδικοι στις διαδικασίες στις οποίες η εκπροσώπηση από δικηγόρο είναι υποχρεωτική δύναται μόνο να υποβάλλουν τα ερωτήματα που επιθυμούν να απαντήσουν οι μάρτυρες, ενώ οι συνήγοροι μπορούν να απευθύνουν ερωτήματα απευθείας στους μάρτυρες (άρθρο 397 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

Η εξέταση μάρτυρα με τη μέθοδο της βιντεοδιάσκεψης επιτρέπεται αν την επιτρέψει το δικαστήριο κατόπιν αιτήματος (μόνον) ενός διαδίκου (άρθρο 128 α παράγραφος 2 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

3 Αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων

3.1 Στις περιπτώσεις που τα αποδεικτικά στοιχεία δεν έχουν συγκεντρωθεί με νόμιμο τρόπο από διάδικο, μπορεί να τα χρησιμοποιήσει το δικαστήριο για την έκδοση της απόφασής του;

Καταρχήν, ο Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας δεν περιλαμβάνει νόμιμες απαγορεύσεις χρησιμοποίησης συγκεκριμένων αποδεικτικών μέσων. Εξαιρέση αποτελεί μόνον η απαγόρευση χρησιμοποίησης που ισχύει για τις ποινικές καταδίκες που έχουν ήδη απαλειφθεί ή είναι ώριμες προς απόλυση από το ομοσπονδιακό κεντρικό ποινικό μητρώο (άρθρο 51 του γερμανικού νόμου που διέπει το ομοσπονδιακό κεντρικό ποινικό μητρώο — Bundeszentralregistergesetz).

Ωστόσο, απαγορεύσεις χρησιμοποίησης αποδεικτικών μέσων στην πολιτική δίκη προκύπτουν κατά τη νομολογία του ομοσπονδιακού συνταγματικού δικαστηρίου (Bundesverfassungsgericht) όταν συντρέχει περίπτωση παράνομης προσβολής συνταγματικώς κατοχυρωμένων βασικών δικαιωμάτων του αντιδίκου (ιδίως, της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και του γενικού δικαιώματος της προσωπικότητας) που δεν δικαιολογείται για εξαιρετικούς λόγους. Για τη σχετική κρίση, απαιτείται στάθμιση των διακυβευόμενων έννομων αγαθών και συμφερόντων, λαμβανομένων υπόψη όλων των περιστάσεων της εκάστοτε υπόθεσης.

Για παράδειγμα, σύμφωνα με την προαναφερθείσα νομολογία, απαγόρευση της χρησιμοποίησης αποδεικτικών μέσων ισχύει καταρχήν σε περίπτωση μυστικών ηχογραφήσεων, υποκλοπής συνομιλιών με τη χρήση μικροπομπών, κατευθυντικών μικροφώνων ή συστημάτων ενδοεπικοινωνίας, καθώς και για τα προσωπικά έγγραφα, όπως ημερολόγια ή επιστολές ιδιαίτερα προσωπικού περιεχομένου, που έχουν αποκτηθεί με παράνομους τρόπους.

Ωστόσο, σε όλες τις ανωτέρω περιπτώσεις, η στάθμιση των έννομων συμφερόντων που διακυβεύονται στη συγκεκριμένη περίπτωση μπορεί να έχει ως συνέπεια να θεωρηθεί κατ' εξαίρεση αξιοποιήσιμο το παρανόμως κτηθέν αποδεικτικό μέσο, πάντα υπό την προϋπόθεση ότι δεν θίγονται δικαιώματα που αποτελούν τον πυρήνα του ιδιωτικού βίου.

Το κατά πόσον πρέπει να αποκλειστεί η χρήση ενός αποδεικτικού στοιχείου βάσει δικονομικού κανόνα κρίνεται χωριστά για την κάθε διάταξη. Τα ελαττώματα που αφορούν τη διαδικασία και τον τύπο μιας διαδικαστικής πράξης μπορούν να θεραπευθούν σύμφωνα με το άρθρο 295 παράγραφος 1 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας. Για παράδειγμα, η εξέταση ενός διαδίκου ως μάρτυρα αποτελεί διαδικαστικό ελάττωμα που μπορεί να θεραπευθεί, δηλαδή η χρήση της ως αποδεικτικού μέσου επιτρέπεται εφόσον οι διάδικοι δεν επικαλεσθούν τη σχετική απαγόρευση ή δεν προβάλουν σχετική αντίρρηση μέχρι το πέρας της επόμενης ακροαματικής διαδικασίας. Ελάττωμα που μπορεί να διορθωθεί θεωρείται επίσης σύμφωνα με το άρθρο 295 παράγραφος 1 του

Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας η παράλειψη ενημέρωσης προσώπου για το ότι έχει το δικαίωμα να αρνηθεί να καταθέσει ως μάρτυρας.

Αντιθέτως, είναι υποχρεωτική η τήρηση των κανόνων με τους οποίους εξυπηρετείται το δημόσιο συμφέρον (άρθρο 295 παράγραφος 2 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας). Σχετικό παράδειγμα αποτελούν όλα τα θέματα που εξετάζονται αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο, όπως είναι π.χ. ο έλεγχος των διαδικαστικών προϋποθέσεων, το παραδεκτό των ένδικων μέσων και τα δικαστικά ασυμβίβαστα.

3.2 Γίνονται δεκτές ως αποδεικτικά στοιχεία οι μαρτυρίες των διαδίκων;

Όπως έχει ήδη εξηγηθεί στο σημείο 2.4, η εξέταση των διαδίκων μπορεί, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, να γίνει δεκτή ως αποδεικτικό μέσο. Στην περίπτωση αυτή, το δικαστήριο αξιολογεί το εν λόγω αποδεικτικό μέσο κατά την ελεύθερη δικανική κρίση του (άρθρο 286 του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας).

4 Έχει ορίσει το εν λόγω κράτος μέλος, σύμφωνα με το άρθρο 2 παράγραφος 1 του κανονισμού για τη διεξαγωγή αποδείξεων, άλλες αρχές που είναι αρμόδιες για τη διεξαγωγή αποδείξεων στο πλαίσιο δικαστικών διαδικασιών σε αστικές ή εμπορικές υποθέσεις δυνάμει του κανονισμού; Εάν ναι, στο πλαίσιο ποιων διαδικασιών είναι αρμόδιες για τη διεξαγωγή αποδείξεων; Μπορούν μόνο να ζητήσουν τη διεξαγωγή αποδείξεων ή και να συνδράμουν στη διεξαγωγή αποδείξεων βάσει παραγγελίας από άλλο κράτος μέλος; Βλ. επίσης γνωστοποίηση βάσει του άρθρου 2 παράγραφος 1 του κανονισμού για τη διεξαγωγή αποδείξεων

Όχι.

■ Τελευταία επικαιροποίηση: 22/12/2025

Την έκδοση αυτής της σελίδας στην εθνική γλώσσα διαχειρίζεται ο αντίστοιχος αρμόδιος επαφής του ΕΔΔ. Οι μεταφράσεις έχουν γίνει από την αρμόδια υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Οι τυχόν αλλαγές που επιφέρει η αρμόδια εθνική αρχή στο πρωτότυπο ενδέχεται να μην έχουν περιληφθεί ακόμα στις μεταφράσεις. Η Επιτροπή και το Ευρωπαϊκό Δικαστικό Δίκτυο δεν αναλαμβάνουν καμία απολύτως ευθύνη όσον αφορά πληροφορίες ή δεδομένα που περιέχονται ή αναφέρονται στο παρόν έγγραφο. Βλ. την ανακοίνωση νομικού περιεχομένου για τους κανόνες πνευματικής ιδιοκτησίας που ισχύουν στο κράτος μέλος που είναι αρμόδιο για την παρούσα σελίδα